

Beste allen,

Witte Donderdag is de dag van het Laatste Avondmaal, maar het is dit jaar ook de dag waarop een aanslag in Kenia het leven van bijna 150 jonge christenen kostte. Jongeren die het “verkeerde” antwoord gaven op de vraag of zij moslim of christen zijn.

In deze nieuwsbrief aandacht voor mensen die oog in oog met het kwaad voor de navolging van Christus en voor de medemens kozen, zoals de Cisterciënzer monniken van het klooster in het Algerijnse dorp Tibhirine in de film *Des hommes et des Dieux* (2010) en de Limburgse pastoor Vullingshs, waarover ook in een vorige nieuwsbrief werd bericht.

De monniken van Tibherine behoorden in de vroege jaren negentig tot de eerste slachtoffers van het salafisme, een stroming binnen de islam die inmiddels ook in West-Europa voet aan de grond heeft gekregen. In deze nieuwsbrief verder een stuk over het binnenkort te verschijnen boek “Onderwerping” van de Franse schrijver Michel Houellebecq. Het boek verscheen op de dag van de aanslagen op de redactie van Charlie Hebdo, waar o.a. Houellebecq’s vriend Bernard Maris door moslimterroristen werd vermoord. In zijn boek beschrijft hij een Frankrijk dat zich onderwerpt aan de islam. Een absurde gedachte of een reële dreiging?

In deze Paasnieuwsbrief willen we niet alleen maar lijden schetsen. Pasen is ook het feest van vrede, licht en hoop. In Nederland behoren de meeste kloosterorden tot de beschouwende orden, zoals de genoemde Cisterciënsers, maar tot voor kort waren in Nederland ook duizenden religieuzen die werkzaam waren in zorg en onderwijs. Een eerste inbreng voor de canon van het katholieke erfgoed gaat over de broeders van Tilburg, een congregatie die zich inzet voor onderwijs voor alle kinderen. Het bekende leesplankje “Boom, roos, vis...” is door hen ontwikkeld. Wie het klooster van de fraters in Tilburg wil bezoeken, die kan daar op paaszaterdag overigens terecht voor een studiedag over de bijdrage van

Project: Canon van Katholiek Erfgoed

De canon kun u vinden op onze website, www.stichtingkatholikerfgoed.nl, klikken op ‘canon’.

Wilt u aan de canon meewerken voor 1 of meer van de daarin genoemde hoogtepunten van katholiek erfgoed beschrijven, stuur dan een e-mail naar stichtingkatholikerfgoed@kpnmail.nl onder vermelding van het betreffende nummer en het bisdom.

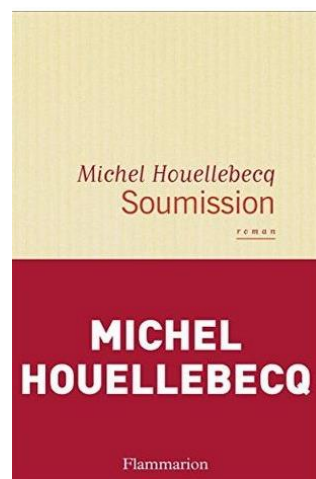
kerken aan vrede en verzoening in de Oekraïne (georganiseerd door Stichting Communicantes). Pasen heeft zich immers ook ontwikkeld tot een feest van vrede en vredesmanifestaties. Vanuit Stichting Katholiek Erfgoed hebben we, tenslotte, met de organisatie van de studiedag op 7 november 2014 over Sociaal Opdrachtgeverschap en Sociaal Ondernemen ook zelf een klein steentje willen bijdragen aan een socialere samenleving. De lezingen van deze studiedag zijn samen met een bijdrage van mgr. De Korte, referent voor Kerk en Samenleving, gebundeld in een door medeorganisator CSLK uitgegeven boekje dat later deze maand zal verschijnen* (bestelling via info@cslk.nl). Door overheden, ondernemers en wetenschappers wordt daarin toegelicht hoe met name overheden en ondernemers de handen ineem kunnen slaan om de mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of (zoals paus Franciscus het noemt) de uitgeslotenen, weer binnen te sluiten, dat wil zeggen weer mee te laten doen aan onze maatschappij.

Kortom een Nieuwsbrief waarin het lijden van Goede Vrijdag centraal staat maar ook de hoop, vernieuwing en zorg voor elkaar van Pasen.

We wensen u allen een Zalig Pasen en hopen u binnenkort nader te berichten over onze activiteiten in 2015.

Maurice Essers

Rachel de Vos

* Bestellingen van Sociaal opdrachtgeverschap - Sociaal Ondernemen kunnen worden opgegeven via email: info@cslk.nl. De prijs van de bundel is € 9,95. De verzendkosten zijn € 2,24. Zodra het bedrag is ontvangen op IBAN bankrekeningnummer: NL89 INGB 0004 9863 52 t.n.v. Centrum voor de Sociale Leer van de Kerk (CSLK), Vogelenzang, o.v.v. Bundel 'Sociaal Opdrachtgeverschap', zullen wij de bundel aan u toezenden.

Project: Canon van Katholiek Erfgoed

De canon kun u vinden op onze website, www.stichtingkatholiekkerfgoed.nl, klikken op 'canon'.

Wilt u aan de canon meewerken voor 1 of meer van de daarin genoemde hoogtepunten van katholiek erfgoed beschrijven, stuur dan een e-mail naar stichtingkatholiekkerfgoed@kpnmail.nl onder vermelding van het betreffende nummer en het bisdom.

Gezien..

Cinema voor de vastentijd

De tot het katholicisme bekeerde schrijver Willem Jan Otten koos dit jaar voor de vastentijd 5 films die in Amsterdam in De Balie vertoond worden. Elke film wordt voorafgegaan door een essay van Otten in het dagblad Trouw. Na afloop van de film interviewt hij een gast over de film. De laatste film voor Pasen was *“Des hommes et des Dieux”*. Sommigen zullen de film wel kennen. Voor mij was het de eerste keer dat ik de film zag. De gast was een terrorismedeskundige, Beatrice de Graaf.

Des hommes et des Dieux (2010) speelt in de bloedige periode in Algerije (tussen 1992 en 1999) waarin salafistische moslims vanuit de bergen de bevolking terroriseren en het land proberen te zuiveren van wat zij als ongelovigen beschouwen. De komst van de terroristen en het leger dat hen bestrijdt zorgt voor angst bij de acht Franse Cisterciënzers die in het kleine Atlasklooster al vele jaren in goede harmonie met de moslimbevolking van het dorpje Tibhirine samenleven. Ze delen met hen de armoede en proberen hen zo goed als het kan te helpen. In zijn essay vermeldt Otten de vorig jaar in Homs vermoorde Jezuiet pater Frans van der Lugt, die op eenzelfde wijze met de lokale bevolking in het Syrische Homs samenleefde en zijn lot eveneens tot aan het bittere einde aan dat van hen koppelde. Het kwaad klopt in dit waar gebeurde verhaal op Kerstavond bij deze Franse monniken op de poort als de terroristen in het klooster medicijnen halen om een gewonde terrorist te verplegen. Kort daarvoor hadden ze moslims vermoord die zich te Westers gedroegen en Westerse hulpverleners gekeeld als waren het schapen. Nadat de terroristen vertrokken zijn, overleggen de monniken. Moeten zij blijven of weggaan? Ieder maakt zijn eigen afweging, op basis van persoonlijke en religieuze motieven. Ze besluiten nog even te wachten. Hun gezangen, gebeden en lezingen bieden steun bij de moeilijke keuze die ze moeten gaan maken. In een soort Laatste Avondmaal overwinnen ze hun angst en aanvaarden ze in kinderlijk vertrouwen in navolging van Christus hun lot.

Links: de abt sterkt één van de monniken. Rechts: de Cisterziënzër gemeenschap die in 1996 werd ontvoerd en vermoord.

De kijker leeft met de monniken mee wanneer hun geloof door het kwaad op de proef wordt gesteld. Eerst is er begrip voor de motieven die monniken doen neigen naar een vertrek. Dit verandert later in respect voor de keuze die zij maken voor de navolging van Christus. Het kwaad en het lijden kunnen mensen, zo denk ik dan, naar een hoger niveau tillen en hen zo dicht bij God brengen. De monniken zoeken het martelaarschap niet op, maar ze gaan het uiteindelijk niet uit de weg. Ze kiezen voor hun ideaal van solidariteit met de inwoners van Tibhirine en van een spirituele dialoog tussen christendom en Islam. Deze dialoog vindt feitelijk plaats wanneer de abt een binnendringende terroristenleider een vers uit de Koran voorhoudt, dat door die leider wordt afgemaakt: *“Onder hen die de islam het vriendelijkst bejegenen zijn mensen die zich christenen noemen; onder hen zijn priesters en monniken die nederig zijn.”* De abt ontbindt aldus, volgens Otten, de agressie.

De gast van de avond, Beatrice de Graaf, is een jonge protestantse onderzoekster. Ze probeert vanuit de wetenschap het terrorisme te verklaren maar erkent ook dat er sprake is van kwaad. Het terrorisme kan niet alleen vanuit sociaal-economische achterstand van moslims verklaard worden. Ze vindt het vanuit christelijk perspectief goed dat het kwaad een plek krijgt in de film.

Door het kwaad te erkennen kan er ook verlossing komen. Het kwaad zijn in de film overigens niet alleen de terroristen maar ook het leger onder aanvoering van een kolonel die de terroristen bestrijdt. De monniken zijn voor hem verdacht omdat ze de terroristen van medicijnen hebben voorzien en omdat de abt, toen hij de gesneuvelde terroristenleider moest identificeren, voor deze leider ging bidden. De abt kon in hem een medemens zien, iemand van wie hij iets in hun korte dialoog herkend had. De kolonel wilde deze menselijkheid niet zien. Volgens De Graaf geeft dit aan hoe lastig een goed terroristenbeleid is. Zij neemt afstand van de kolonel. Er mag volgens haar geen schreeuw om wraak en vergelding zijn. Ze noemt haar optreden 2 jaar geleden als zomergast bij de VPRO. Toen besprak ze op televisie de film. Ze geeft toe dat het een andere tijd was; IS was er toen nog niet. Maar ook toen ging het haar om de beheersbaarheid van het kwaad. Het lijkt alsof er geen keuze is, maar zij vindt de scene sterk waarin de abt duidelijk maakt dat er wel een keuze is. Je hoeft namelijk niet mee te gaan in de spiraal van geweld, zoals die zich in de film tussen het leger en de terroristen ontwikkelde.

Het essay van Otten van 14 maart 2015 in Trouw opent met een beschouwing over wat hij de oorlog om symbolen (*war on symbols*) noemt. Otten verwijst naar de beelden van de geketende Koptische christenen die onlangs op 300 km van Rome aan de Libische kust worden onthoofd in de oranje vestjes die we kennen uit de Abu Ghraib gevangenis in Irak. Hij vergelijkt de symboolwoede van de jihadisten met die van de beeldenstormers die tijdens de reformatie het interieur van de katholieke kerken aan puin sloegen. De terroristen willen wat in hun ogen de duivel is verdringen met een haat die volgens Otten zelf duivels is. De *war on symbols* werd een dag na de toning van de film voortgezet, toen in het museum in Tunis een aanslag werd gepleegd. Het gaat de terroristen kennelijk niet alleen om een oorlog tegen wat zij als ongelovigen zien, maar vooral ook tegen een cultuur. Kennelijk zijn ze bang voor de Westerse cultuur met haar maatschappijkritiek, het doorbreken van taboes en haar humor. Het zijn immers redacties, tekenaars en musea die worden aangevallen, evenals kerken en graven van heiligen. Deze oorlog om symbolen toont de frustratie, de onmacht en de haat van de jihadisten, maar ook de kracht en waarde van onze Westerse cultuur en van ons christelijke en democratische erfgoed.

Uit de canon...

Bisdom 's Hertogenbosch, nr. 16: Fraters van Tilburg

Boom, roos, vis...Voor veel mensen zijn dat de eerste woorden waarmee ze hebben leren lezen. Wat veel mensen niet weten is dat deze leesmethode ontwikkeld is door een frater van de Fraters van Tilburg. Fraters Caesaris Mommers (1925–2007), die ook wel de 'leesvader van Nederland' werd genoemd, ontwikkelde deze leesmethode die landelijk gebruikt werd. Hij was lid van de congregatie Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid, kort gezegd 'de Fraters van Tilburg'. Een congregatie die heel veel heeft betekend voor het onderwijs zowel in Nederland als in missielanden. De fraters waren en zijn nog steeds niet alleen werkzaam in het gewone onderwijs, maar gaven ook les aan doven, blinden, wezen en verlaten kinderen. Ook waren zij actief in de verpleging en het missiewerk. Het onderwijs geven en het missiewerk doen zij nog steeds, vooral in Indonesië, Namibië, Kenia en Brazilië.

Voor mijn afstudeeronderwerp ben ik in het zeer uitgebreide archief van de fraters gedoken; een rijke bron van informatie over de geschiedenis van de fraters. Tussen de dossiers over alle fraters, de foto's, papieren en lesmethoden krijg je een beetje een idee van de omvang van hun werk. Hier in Nederland heeft vooral Brabant veel te danken aan hun inzet, waardoor veel mensen een kans hebben gekregen op een goede loopbaan en toekomst. De stichter van de congregatie, bisschop Zwijsen, zag in de 19^e eeuw dat Tilburg een arme stad was met weinig kans om verder te komen

op de sociale ladder als er niet snel iets gedaan zou worden aan goed onderwijs. Aan de vicaris schreef hij over de situatie in Tilburg: '*Voorals betreur ik het lot der arme kinderen, welke hier geheel verlaten zijn. Wanneer zij opgeschreven worden kunnen velen nauwelijks een kruis maken.*' (opgeschreven worden betekent hier ingeschreven worden ter voorbereiding op de eerste

De **Congregatie van Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid**, (*Congregatio Fratrum Beatae Mariae Virginis Matris Misericordiae*, of korter: *Congregatio Matris Misericordiae*, afkorting C.M.M.), zijn bekend als de Fraters van Tilburg. Het is een congregatie met broeders en vooral bekend om hun werkzaamheden in het onderwijs.

De congregatie werd in **1844** opgericht door Mgr. Joannes Zwijsen. De congregatie beschikte ook over een eigen uitgeverij en drukkerij, wat belangrijk was voor de uitgave van eigen tijdschriften en lesmethoden.

De fraters waren ook werkzaam op de **Nederlandse Antillen en Suriname**. In de huidige tijd zijn zij vooral actief in Indonesië, Namibië, **Kenia en Brazilië**.

Het **Generaal**, zetel van het generaal bestuur, bevindt zich nog steeds in Tilburg. Daar is ook het archief gevestigd, het fratermuseum en de centrale administratie. In het bestuursgebouw is tevens een internationale gemeenschap gevestigd. Tegenwoordig bevinden zich in het gebouw ook stichtingen en bedrijven die bij de traditie van de fraters aansluiten.

H. Communie) *Ik ben reeds lang bedacht geweest, om het lot dier ongelukkigen te verbeteren!*. De negentiende eeuw was een belangrijke periode voor katholiek Nederland. Tilburg was een opkomende industriestad maar het begin van de negentiende eeuw was een moeilijke periode

voor de textielindustrie. Er kwamen steeds meer mensen die vanuit een religieuze overtuiging en toewijding in het onderwijs en de verpleging werkten en er werden landelijk veel congregaties gesticht. Er werden in de loop der tijd ook steeds meer katholieke scholen gesticht, gesteund door het grondwettelijk recht van vrijheid van onderwijs en de financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs in 1917.

Door steeds meer aandacht te geven aan een gedegen opleiding en de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs konden de fraters de katholieke kerk en de katholieke beweging beter dienen. Die katholieke beweging was een groeiende politieke en sociale activiteit van katholieken waarbij de eigenheid en de identiteit van het katholieke volksdeel werd benadrukt en geconsolideerd. Zo werd katholiek onderwijs steeds meer kwalitatief goed onderwijs, met een duidelijk gevormde katholieke identiteit. In de jaren zestig veranderde de positie van fraters in het katholiek onderwijs, ze trokken zich terug en er werd steeds meer lesgegeven door leken.

Op de website van de fraters van Tilburg, <http://www.cmmbrothers.org/nl>, kun je informatie vinden over de werkzaamheden van de fraters in de huidige tijd. Je kunt zien hoe in de afgelopen eeuw een verschuiving heeft plaatsgevonden van het geven van onderwijs in Nederland naar het buitenland, een interessante ontwikkeling.

Door Rachel de Vos

Wie graag schrijft en door een onderwerp uit de canon geboeid is, kan zich aanmelden om een soortgelijk artikel te schrijven. Zo kunnen we werken aan de uitbreiding van een prachtig overzicht en schat aan informatie, digitaal toegankelijk voor iedereen!

Gelezen...

“Onderwerping”

Soms kun je je afvragen of je je wel zo druk moet maken om wereldse zaken als politiek. Leiden kranten en televisie niet te veel af van zaken die er werkelijk toe doen? En krijgen we zo niet een wereldbeeld opgedrongen dat soms ver van de werkelijkheid staat? Op 7 januari 2015 leek de werkelijkheid echter het beeld in te halen dat Michel Houellebecq in zijn nieuwste boek “Soumission” (onderwerping) schetste van een Frankrijk over een kleine 10 jaar dat zich onderwerpt aan de Islam. Het boek heeft vooral het bankroet van de libertijnse westerse maatschappij tot onderwerp. De maatschappij die individuele vrijheid als ultieme maatstaf aanneemt en zo ontspoot in een egoïstische samenleving. In het Frankrijk van dit boek vindt in het jaar 2022 een politieke strijd plaats bij de presidentverkiezingen tussen een kandidaat van de partij van de Franse moslimbroeders, die wordt gesteund door de gevestigde linkse en rechtse partijen, en Marine Le Pen, de kandidate van het extreem-rechtse Front National. Het land staat ten tijde van deze verkiezingen op de rand van een burgeroorlog, maar de rust keert terug nadat de kandidaat van de moslimbroeders, “Mohammed ben Abbas”, de verkiezingen wint en met geld van Saoedi Arabië de rust in het land als het ware afkoopt. Dan begint de geleidelijke (politieke en seksuele) onderwerping van Frankrijk aan wat voor christenen (maar niet voor joden!) een milde vorm van de Islam lijkt. De verteller in het boek, “Francois”, een Parijse hoogleraar die op Joris-Karl Huysmans (1848-1907) is gepromoveerd, ondervindt deze onderwerping aan den lijve als de universiteit waar hij werkt met geld van een Saoedische prins een Islamitische universiteit wordt. Een deel van de hoogleraren past zich aan en wordt moslim. Zo behouden ze hun baan, profiteren ze van de hoge door de prins gefinancierde salarissen en mogen ze meerdere vrouwen nemen, die voor hen geselecteerd worden door een Islamitisch huwelijksbureau. Vrouwen verliezen hun baan en onderwerpen zich op straat aan een andere manier van kleden (geen rokken bijvoorbeeld). De joodse vriendin van Francois, Myriam, verlaat met haar ouders Parijs en vestigt zich in Tel Aviv. De nieuwe regering verandert het Franse Israëlbeleid en streeft naar opname van de Islamitische landen langs de Middellandse Zee in de EU, waardoor een soort Eurabië ontstaat.

Francois verlaat aanvankelijk Parijs en leeft vervolgens o.a. in de abdij van Ligugé bij Poitiers waar Huysmans aan het einde van zijn leven oblaat was. Uiteindelijk keert Francois echter terug naar Parijs en onderwerpt ook hij zich om zijn baan terug te krijgen en om de geborgenheid die hij kwijt raakte met het vertrek van Myriam te compenseren met de vrouwen die de Islam hem belooft. Het verlies van zijn intellectuele vrijheid neemt hij op de koop toe.

De samenloop van de verschijning van het boek op 7 januari 2015¹ met de aanslagen in Parijs op een politieagente, een joodse supermarkt en de redactie van Charlie Hebdo, waar Houellebecq's vriend Bernard Maris door moslimterroristen wordt vermoord, is shockerend. Houellebecq ziet het in een interview echter als toeval. Niettemin ontvlucht hij daags na de aanslagen, net als de hoofdpersoon uit zijn boek, Parijs om op het Franse platteland onder te duiken. Het boek, dat inspeelt op de angst in Frankrijk (en bij ons) voor islamisering, lijkt even werkelijkheid te worden. De promotiecampagne voor zijn boek moet binnen een paar uur vanwege de aanslagen worden gestaakt. Het opportunisme van de gevestigde Franse partijen komt enkele dagen na de aanslagen tot uitdrukking in de stille mars in Parijs waarin deze partijen arm in arm liepen met vertegenwoordigers van dictatoren uit de Islamitische wereld (die in hun eigen land de vrijheid van meningsuiting aan hun laars lappen) – terwijl het Front National door de gevestigde partijen werd uitgesloten van deelname aan de mars. Ook de situatie waarin joden zich 70 jaar na de Holocaust opnieuw moeten bezinnen over emigratie lijkt (hopelijk voor maar even) werkelijkheid te worden, nu in Amsterdam synagogen met camera's en politiewachthuisjes bewaakt moeten worden en joodse scholen zelfs door met geweren bewapende politie. Het beeld dat Houellebecq schetst komt zo dichtbij.

---

¹ Een andere samenloop is dat Houellebecq op de voorkant stond van het laatste nummer van Charlie Hebdo voor de aanslagen.

Vlnr: de schrijver Joris-Karl Huysmans van wie in zijn decadente periode werd gezegd dat hij onder het kruis of door zelfmoord zou eindigen (het werd het kruis); Michel Houellebecq; Bernard Maris en de voorkant van het laatste nummer van Charlie Hebdo voor de aanslag (“*voorspellingen van de magiër Houellebecq: in 2015 verlies ik mijn tanden en in 2022 vier ik ramadan!*”)

Zelf ziet Houellebecq zijn boek niet als anti-islamitisch. Het past in de lijn van zijn eerdere boeken waarin het opportunisme van Franse politici en vooral de naar (seksuele en politieke) vrijheid strevende Franse '68-er generatie op de korrel worden genomen. Houellebecq heeft sinds 7 januari maar weinig interviews gegeven. Hij was wel op 23 januari jl. in Keulen vanwege de verschijning van zijn boek in het Duits.² Daar verdedigde hij de vrijheid van meningsuiting, maar nam hij afstand van de Franse politiek en van cartoons in Charlie Hebdo waarin de paus op de hak werd genomen. Hij bezocht de begrafenis van Bernard Maris, maar liep zelf niet mee in de Parijs mars. Net als in het leven van Joris-Karl Huysmans, dat de tweede lijn in het boek vormt, blijft de ware rol van het katholicisme in zijn leven in het midden. Interessant is om te volgen hoe Houellebecq als mens en als schrijver verder zal gaan. Zal hij in zijn werk de 68-er generatie en haar libertaire idealen blijven kritiseren? Blijft hij in zijn boeken en interviews ongrijpbaar voor zijn critici of zal hij zich (op het laatst) als katholiek schrijver openbaren?³

Door Maurice Essers

² In mei van dit jaar verschijnt de Nederlandse vertaling van zijn boek

³ Of viert hij in 2022 Ramadan, zoals in de cartoon uit Charlie Hebdo hierboven satirisch wordt voorspeld?